

Úvod do kvalitativního výzkumu

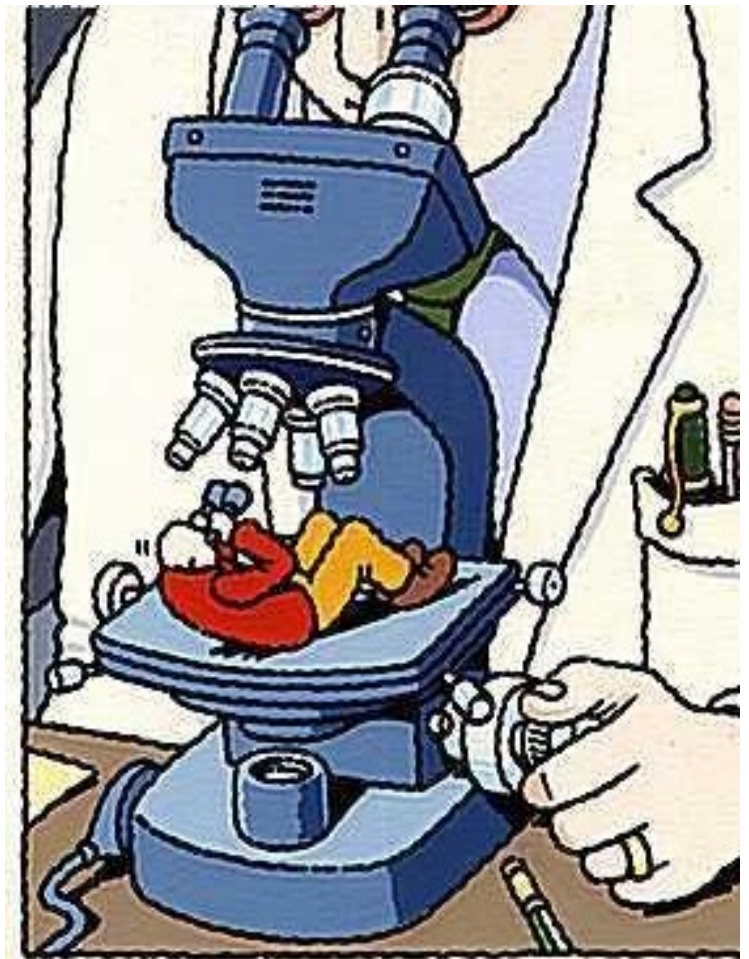
17. 4. 2015

Lenka Slepíčková

Kvalitativní výzkum

Kvalitativní přístup je proces zkoumání jevů a problémů v autentickém prostředí s cílem získat komplexní obraz těchto jevů založený na hlubokých datech a specifickém vztahu mezi badatelem a účastníkem výzkumu. Záměrem výzkumníka je za pomoci celé řady postupů a metod rozkrýt a reprezentovat to, jak lidé chápou, prožívají a vytvářejí sociální realitu.

(Švaříček, Šed'ová, 2007:17)

Dělení výzkumu: kvalitativní x kvantitativní

- Kvantitativní výzkum – existence jedné objektivní reality, venkovního světa, který nezávisí na našich citech a přesvědčení (pozitivismus, objektivismus); deduktivní postup – CÍLEM JE OVĚŘOVÁNÍ TEORETICKÉHO PŘEDPOKLADU
- Kvalitativní výzkum – existuje více realit, které je možné různě interpretovat, induktivní postup (konstruktivismus, interpretativismus) – CÍLEM JE TVORBA TEORIE

Kdy zvolit kvalitativní přístup?

- Nové téma, neexistují teorie, je těžké identifikovat proměnné
- Chceme usilovat o podrobnější studium fenoménu nebo situace, holisticky a v kontextu, se zaměřením na interpretace, významy, porozumění a/nebo na procesy
- Je třeba studovat aktéry v jejich přirozeném prostředí
- Nemáme-li ambici zobecňovat naše závěry na populaci

Síla kvalitativního výzkumu

Výzkum ženské věznice

NEDBÁLKOVÁ, Kateřina, et al. *Spoutaná Rozkoš:(re) produkce genderu a sexuality v ženské věznici*. Slon, 2006.

A. Dotazník: S kým budete po propuštění žít? 42 % uvedlo, že s přítelkyní.

B. Výzkumnice: „Máte ve vězení nějakou dobrou kamarádku?“

Informantka: „Kamarádku ne, ale přítelkyni.“

Výzkum hodnotové orientace žen ve českých věznicích

A. Kvantitativní strategie – sběr dat pomocí dotazníku

Otázka: Vyjádřete míru souhlasu nebo nesouhlasu s těmito výroky:

1. Je třeba uposlechnout právní normu i v případě, když si myslíme, že je nespravedlivá.
2. Právo má především sloužit k dosažení osobních cílů dovolenými právními postupy.
3. Právo považuji za respektovanou, morálně odůvodněnou sociální normu, kterou je třeba vždy udržet.

Výzkumný závěr: Hodnotový žebříček delikventních žen nevykazuje oproti české populaci zásadní difference.

Kvalitativní strategie

Terénní poznámky z pobytu ve „školní hodině“ pro odsouzené ženy:

„Přisedávám do lavice k jednotlivým ženám, žádají mě o pomoc s úlohami, které řeší. Po pár minutách je těžké udržet pozornost a konverzaci pouze u matematiky: „Paní, máte manžela? Paní, jak se jmenujete? Paní, vy jste učitelka? Bude amnestie? O čem píšete? Paní, vy jste z Brna, koho tam znáte? Já jsem taky z Brna. Jak vám máme říkat? Jste vdaná?“

Výzkumné designy

design jako „předpřipravený balíček postupů“

- Zakotvená teorie
- Případová studie
- Biografický výzkum
- Etnografický výzkum
- Fenomenologický výzkum
- Akční výzkum
- Narativní výzkum, diskurzivní analýza
- Vlastní (pragmatický) výzkumný design

Zakotvená teorie

(Grounded theory, Glaser, Strauss)

- Metoda analýzy a zároveň produkt této analýzy
- Cílem je konceptuální schéma postihující vztahy mezi proměnnými, jde o to, identifikovat proměnné a pak vztahy mezi nimi, vytvořit teorii k pozdějšímu testování

Jedná se především o způsob přemýšlení o datech, způsob konceptualizace, který vede k tvorbě teorie na základě dat získaných rozhovory a pozorováním každodenního života (Morse, 2009).

Principy:

- *Souběžný sběr a analýza dat*
- *Teoretický výběr vzorku (teoretické vzorkování) – saturace*
- *Systematická a standardizovaná analýza dat (otevřené kódování, axiální kódování, selektivní kódování)*
- *Metoda konstantního srovnávání*
- *Memo poznámky*

Kódování v zakotvené teorii

Otevřené kódování: kategorizace dat

Axiální kódování: příčinné podmínky - jev – kontext – intervenující podmínky – strategie jednání a interakce - následky

- JEV – ústřední myšlenka, událost, dění, případ
- PŘIČINNÉ PODMÍNKY – události nebo případy, které vedou k výskytu nebo vzniku jevu
- KONTEXT – soubor vlastností, které jevu náleží, soubor podmínek, za nichž jsou uplatňovány strategie jednání
- INTERVENUJÍCÍ PODMÍNKY – ovlivňují strategie jednání (čas, prostor, kultura, ekonomický status, historie, individuální biografie, vývoj techniky atd.)
- STRATEGIE JEDNÁNÍ a INTERAKCE
- procesuální (v pohybu a čase)
- záměrné, cílené
- neuskutečněné
- NÁSLEDKY
- mohou se stát součástí podmínek dalšího jednání

Selektivní kódování

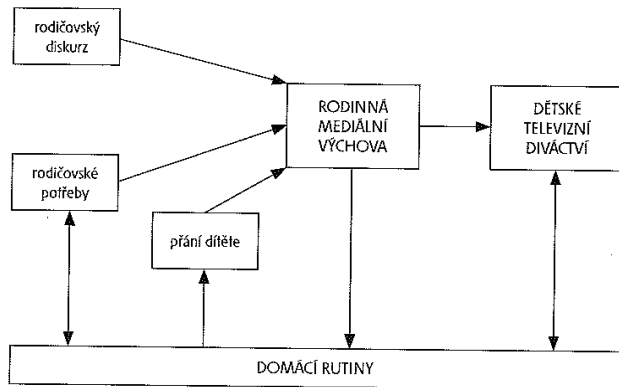
- Proces, při kterém vybereme jednu **ústřední kategorii** a snažíme se ji uvést do vztahu k ostatním kategoriím
- **Vyložení kostry příběhu**
- **Identifikace příběhu** – co je na příběhu překvapující, které kategorie jsou důležité?
- **Konceptualizace příběhu**– ústřední jev je srdcem příběhu, uvádění kategorií do vztahu k centrální kategorii
- **Návrat k příběhu** – uspořádávání příběhu podle základního paradigmatu

Model, schéma jako výstup

(Švaříček, Šed'ová, 2007: 95, 284, 309)

Příklad z výzkumu 4.1.6

Ve výzkumu zaměřeném na rodinnou socializaci dětského televizního diváctví bylo jako centrální kategorie identifikováno „dětské televizní diváctví“ (způsob, jakým se dítě dívá na televizi) a byl vytvořen následující kauzální model.

Následně byl tento model redukován na centrální kategorii a dvě klíčové složky, které na ni působí:

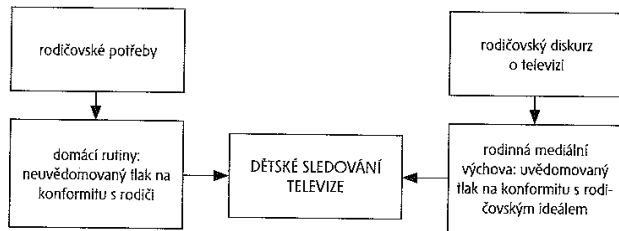

Schéma 8.1 – Proces vedoucí k rozvíjení strategií práce s mocí

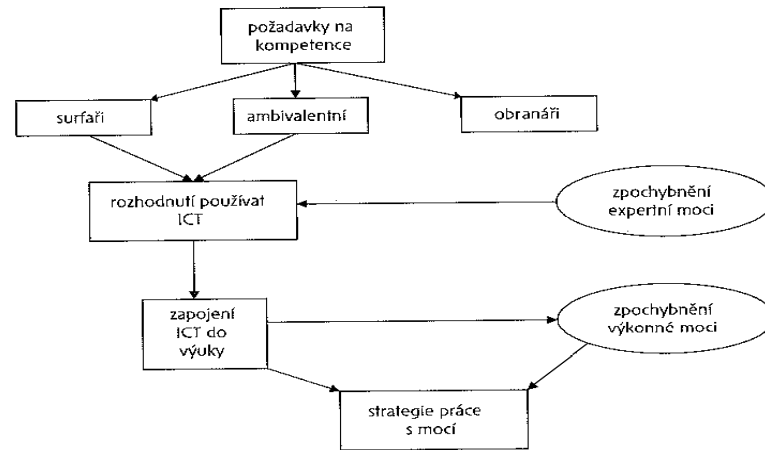
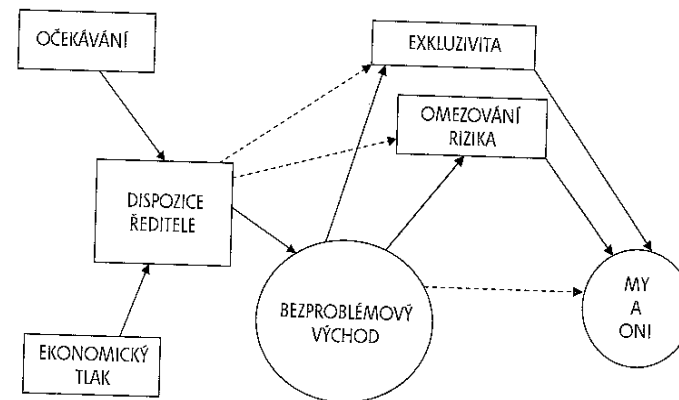

Schéma 9.1 – Kauzální vztahy

Případová studie

- Podrobné zkoumání a porozumění jednomu nebo několika málo případů
- Případ jako v čase a prostoru uzavřený a provázaný **system (má hranice), který studujeme v jeho přirozeném prostředí, v jeho komplexitě a v kontextu** (časovém, prostorovém, ekonomickém, kulturním, sociálním)
- Případem (jednotkou analýzy) může být: člověk, komunita, vztahy, organizace nebo instituce, událost, role
- **Různé zdroje dat a techniky sběru dat:** pozorování (zúčastněné i nezúčastněné), rozhovor, analýza dokumentů, artefaktů, focus group... (i kvantitativní)
- Cíle případové studie: deskriptivní, explorační i explanační

Nevýhody:

- Vyžaduje dostatek času strávený v terénu
- Snadno sklouzne do plochého vhledu nebo reportáže, je třeba integrovat informace získané různými metodami sběru dat, nutnost zachycení jevů, které nejsou na první pohled viditelné, dokumentovat závěry atd.

Případ jako ohraničený systém

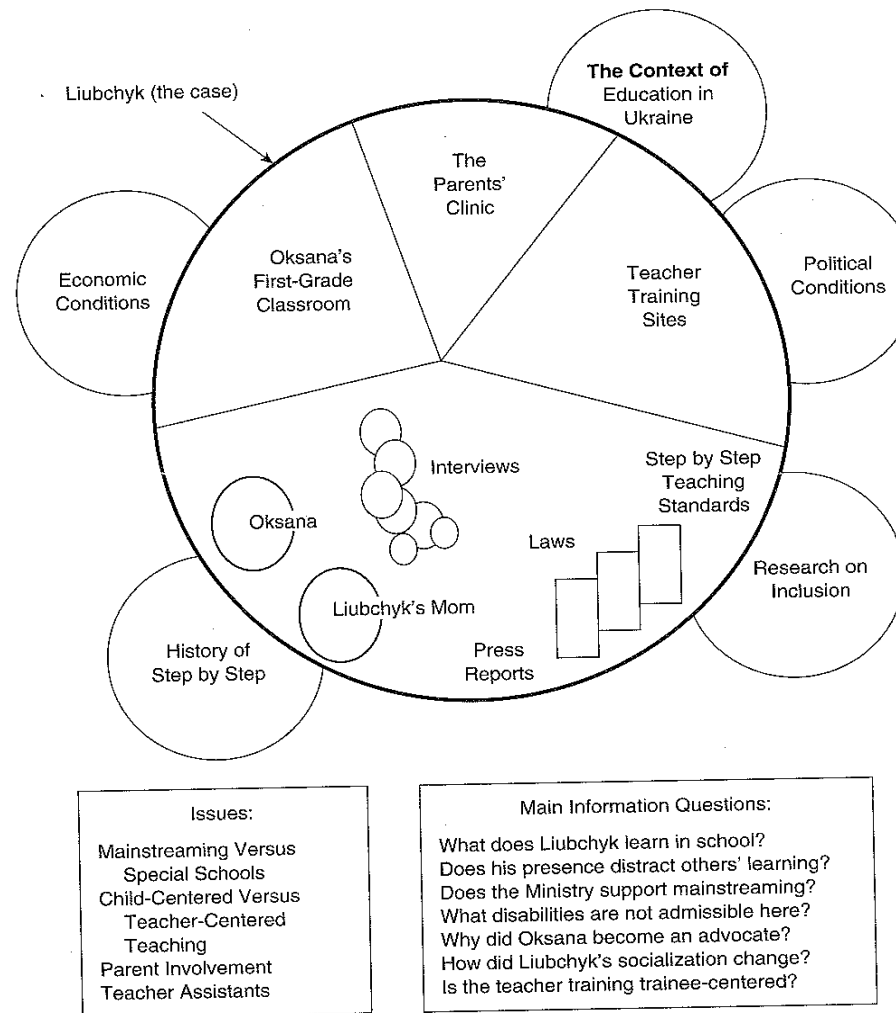

Figure 17.1. Plan for the Ukraine Case Study

Etnografický výzkum

- Hlubková studie zaměřená na konkrétní skupinu
- Cílem etnografie je „hustý popis“ – detailní a věrohodný popis způsobu života určité skupiny lidí (chování, zvyků, jednání, jazyka, interakce, struktury, přesvědčení, hodnot, postojů a názorů)
- Výzkumník aktivně vstupuje do každodenního života aktérů – intenzivní pobyt v terénu - nejlépe se naučíme o světě druhých lidí tím, že se ho účastníme
- Kombinace různých metod sběru dat (zúčastněné pozorování, rozhovory, terénní poznámky, artefakty, struktura skupiny)

Šaty dělají člověka

Před zahájením vlastního výzkumu jsme s Vládou dlouze přemýšleli, jak nejlépe navazovat během našeho zúčastněného pozorování kontakty s ostatními bezdomovci. Veškeré taktizování se nakonec ukázalo být zbytečným. Součástí velké „bezdomecké rodiny“ jsme se stali už jen díky tomu, že jsme vstoupili do prostředí pražských bezdomovců v obnošeném oblečení, s rozbitými batohy, igelitkami v rukách a zanedbaným zjevem. Tato úprava zevnějšku způsobila, že známá místa jsem začal nahlížet docela jinak. Jednak jsem cítil, že už nejsem členem většinové společnosti, jednak jsem začal silně pocíťovat blízkost k ostatním bezdomovcům. Stačilo se na chvíli někde zastavit – na trávníku, v parku či před stanicí metra – a bezdomovci se s námi začali sami dávat do řeči. Ale ne tak, jak jsme byli zvyklí – tentokrát po nás většinou nic nechtěli. Dokonce nám občas něco nabízeli (cigarety, alkohol a jednou dokonce marihuanu). Mohli jsme bez obav vstupovat mezi ně, přespávat mezi nimi. Během dvou dnů jsem se

začal cítit v jejich přítomnosti dobře, ať už se jednalo o žebráky, narkomany či otrhané opilce. Nepříjemné byly naopak návštěvy supermarketů. Tam na mě doléhal neúprosný pocit, že vyčnívám. Velmi rychle jsem tak pochopil, proč se bezdomovci srocují na určitých místech. Pouhá přítomnost jiných bezdomovců pro mě byla obrovskou oporou, díky jejich přítomnosti jsem přestával pocíťovat stud.

Když jsem „byl jedním z nich“, mohl jsem se dát kdykoliv kdekoliv do řeči s jakýmkoliv bezdomovcem (automaticky formou tykání) a on se se mnou bavil uvolněně, přirozeně. Oslovovat stejným způsobem členy většinové společnosti nebylo vůbec představitelné, ti se mi skutečně vyhýbali. S otevřenou agresí jsem se setkal jen jednou, ale tichý odstup a rozpačky z mé přítomnosti byly patrné téměř vždy. Okolní lidé jako by dávali výrazně najevo, že mě nevidí. Nechtěli mě vidět, báli se mě vidět.

Biografický výzkum

(metoda životního příběhu a životní historie – life story, life history, oral history)

- Zkoumání **příběhu**, který si jedinec volí k vyprávění o prožitém životě
- příběh je vyprávěn úplně a otevřeně do té míry, jak dovoluje paměť a jedincovo přání ohledně toho, co by o něm měli znát druzí - esence toho nejdůležitějšího, co se jedinci přihodilo v určité rovině jeho života, popisuje děje, zkušenosti, pocity
- zdrojem dat je obvykle opakovaný hloubkový rozhovor

Průběh výzkumu:

- první rozhovor, analýza (např. časová osa), identifikace bílých míst, zajímavých momentů, mezníků (kritické incidenty, kritické osoby, kritické fáze – vnější, profesní, osobní), druhý rozhovor se specifickými otázkami (také navazující na jiné zdroje sběru dat), analýza atd.
- zajímá nás nejen, co je a co není řečeno, ale také jak to je řečeno (jakými slovy, v jaké souvislosti, s jakými emocemi atd.)
- nutný doslovný a kvalitní přepis + terénní poznámky

Akční výzkum

„Proces, během něhož praktici (např. učitelé) studují problémy vědecky, takže mohou hodnotit, zlepšovat a zaměřovat rozhodování a praxi.“

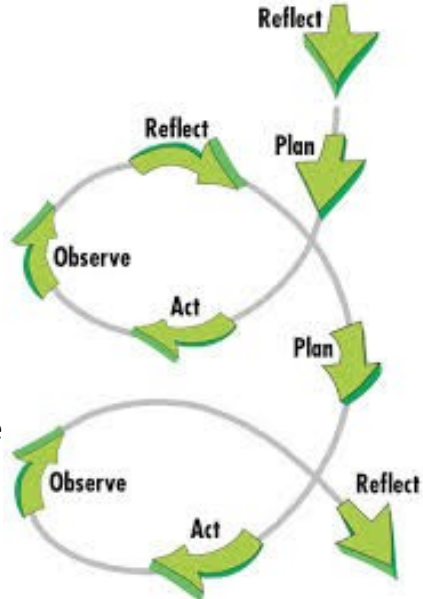
(Cohen, Manion, Morrison, 2011:xy)

Oblast uplatnění akčního výzkumu:

- Inovace vyučovacích metod nebo učebních strategií
- Zlepšování vlastních metod a hodnocení
- Vytváření pozitivních postojů, modifikace hodnotového systému u učitele a žáků
- Profesní rozvoj učitele – zlepšování výukových schopností, osvojení nové metody učení, time management atd.
- Administrativa – zvyšování efektivity konkrétní administrativní procedury nebo systému ve škole

Cyklický proces: diagnóza + akce + reflexe

Použití metod v akčním výzkumu: můžeme využít design experimentu, dotazník, pozorování, rozhovory a terénní poznámky, případová studie (více případových studií), dokumenty atd.

Kemmis a McTaggart 1981

- 1) Obecná myšlenka – co je třeba změnit? Vylepšit?
- 2) Kde? V jakém prostoru, kontextu? (field of action)
- 3) Sbírání informací o prostoru
- 4) Obecný plán akce
- 5) První kroky
- 6) Evaluace
- 7) Revize plánu
- 8) Další kroky
- 9) Evaluace
- 10) Revize plánu

McNiff (2002:71)

- 1) Přehled dosavadní praxe
- 2) Identifikace aspektů, které si přejete změnit
- 3) Představte/Načrtněte (imagine) si cestu k této změně
- 4) Zkuste ji
- 5) Monitorujte a reflektujte, co se stalo
- 6) Modifikujte plán podle svých zjištění a pokračujte
- 7) Zhodnoťte modifikovanou akci
- 8) Pokračujte dokud nejste spokojeni

- 1) Rozhodněte, jaký problém je řešit
- 2) Identifikujte příčiny tohoto problému
- 3) Proveďte brainstorming nad možnými řešeními
- 4) Vyberte si jedno z nich, které považujete za nejlepší a popřemýšlejte, jak ho uvést do praxe
- 5) Identifikujte nějaká kritéria úspěchu, podle kterých můžete posoudit, jestli řešení fungovalo ve vztahu k problému
- 6) Uvedte plán do praxe, monitorujte a zhodnoťte průběh akce
- 7) Zhodnoťte výsledek ve vztahu k problému podle kritérií z bodu 5
- 8) Na základě evaluace stanovte další postup

Kvalitativní výzkum v praxi: pozorování, rozhovor

Lenka Slepíčková

Techniky sběru dat

- Pozorování
- Rozhovor
- Analýza dokumentů
- Focus group

Vstup do terénu

- Jak probíhá výběr vzorku v kvalitativním výzkumu? Je důležitá reprezentativita?
- Kde hledat účastníky výzkumu?
- Role gatekeepera a klíčového informátora

Metody sběru dat: 1. Pozorování

- dlouhodobé systematické a reflexivní sledování probíhajících aktivit přímo ve zkoumaném terénu s cílem objevit a reprezentovat sociální život a proces
- zúčastněné, nezúčastněné, přímé, nepřímé, skryté, otevřené
- výhoda – zjevuje očím badatele to, co by aktéři jinak nesdělovali (rutinní aktivity, nuance vztahů, atd.) – slouží k popisu jednání, nikoli něčí zkušenosti a perspektivy
- výzkumník si všímá nejen toho, co se děje, ale i toho, co se neděje
- od prvotního deskriptivního a všeobecného pozorování výzkumník postupuje k pozorování zaměřenému (na základě analýzy prvních dat)

Význam terénních poznámek

- Významné pro pozorování, ale i pro rozhovory
- Tužka a papír jako nástroj záznamu i komunikace
- Pořizujeme během sběru dat nebo bezprostředně po něm
- Deskriptivní a detailní
- Jottings x fieldnotes
- Každý popis je výběrem, redukcí, zahrnuje aktivní proces interpretace, zvýznamnění

Příklad terénních poznámek

- nedostatečné:

„Klientka se chovala nepřátelsky vůči personálu“

„Zdá se, že učiteli to nějak moc nejde.“

- dostatečné

„Když Judy, vedoucí personálu, řekla klientce, že by

neměla dělat, co jí zrovna napadne, klientka začala křičet, že Judy nemůže řídit její život. Obvinila Judy, že si hraje na vládce a řekla, že by to z ní nejraději vymlátila, a posléze jí řekla, aby šla do pekla. Potom klientka zamáchala pěstí před obličejem Judy, s hlukem opustila místnost. Judy stála překvapená a zírající s otevřenou pusou na to, co se právě odehrálo.“

Jorge = at table doesn't introduce me to anyone
now only speaks in Spanish
chit chat — who's playing
“they're not very good” — apology

Laura to me, slouched down on her desk, head in hands: “Sometimes I just don't feel like helping people, you know? You have to say no so often. That's a big part of this program. It gets to you psychologically. (How?) I didn't study psychology, but it affects you” (rolling her eyes).

Rozhovor

- Velmi oblíbená metoda sběru dat (exploring topic, construct theory)
- Formální a neformální
- Standardizovaný i nestandardizovaný
- Strukturovaný i polostrukturovaný (míra flexibility)
- Samostatná metoda i doplněk jiných metod
- Jednorázový nebo opakovaný
- Výhody a nevýhody rozhovoru
- Je interview „normální konverzace“?

Vztah mezi tazatelem a dotazovaným

Rozhovor jako mechanické získávání informací od subjektů		Rozhovor jako proces sdílení informací a utváření významů
Tazatel jako neutrální zaznamenávač		Partnerství, reciprocita, konverzace, participanti
Distance		Společná konstrukce významů
Uzavření		Otevření

Co o sobě výzkumník prozradí?
Jak prezentuje svou identitu?

Jean-Claude Kaufman: Chápající rozhovor

„Aby tazatel získal nejdůležitější informace, musí se přiblížit konverzačnímu stylu, aniž se do skutečné konverzace nechá vtáhnout: rozhovor je práce, která vyžaduje nepřetržité úsilí. Ideálem je narušení hierarchie, aniž dojde k vyrovnání pozic: partneři si zachovávají různé role. Respondent musí cítit, že to co říká, má pro tazatele velkou cenu, že ten ho upřímně poslouchá a že je přitom ochoten odchýlit se od svých otázek, aby mu dal prostor okomentovat důležitou informaci. Respondent s překvapením zjišťuje, že mu tazatel pozorně naslouchá a zakouší jistou radost z toho, že se postupně přesouvá do hlavní role. Není neurčitě dotazován na svůj názor, ale protože disponuje cenným věděním, které tazatel nemá, stává se klíčovou postavou. Mezi oběma výraznými a kontrastními rolemi tak během výměny dochází k rovnováze.“

Kaufman, 2010: 57

Před rozhovorem

- Připravte si scénář a protokol o rozhovoru
- Tvorba scénáře (osnovy) rozhovoru jako nástroj systematické reflexe
- Ujistěte se vzájemně o čase a místě rozhovoru, najděte si cestu
- Technické vybavení
- Naplánujte si rozhovor tak, abyste po něm měli ještě čas na doplnění vlastní reflexe a terénních poznámek

V průběhu rozhovoru

- Zajistěte soukromí
- Seznamte informátora s účelem a průběhem výzkumu, požádejte o souhlas s nahrávkou
- Ujistěte informátora, že neexistují dobré nebo špatné odpovědi
- Začněte nepřímou, „zahřívací otázkou“
- Buďte v průběhu rozhovoru flexibilní
- Naučte se „double attention“
- Neskákejte do řeči, nechte informátorovi čas na jeho výpověď
- Kladte více nepřímých než přímých otázek, otázky musí být jasné a srozumitelné, otevřené a nesugestivní
- Používejte neformální jazyk, blízký účastníkům výzkumu
- Používejte sondovací otázky
- Dávejte informátorovi pozitivní zpětnou vazbu („Vaše odpovědi mi pomáhají poznat, co se u vás děje...“ „Myslím, že jsem se od vás dozvěděl mnoho užitečného...“)
- Nebojte se se rozhovoru také účastnit, nabídněte informátorovi, ať se také dotazuje
- Pozor na neverbální komunikaci a roli vaší vlastní osoby
- Pořizujte si terénní poznámky v průběhu rozhovoru
- Usilujte o emoční uzavření rozhovoru

PŘÍKLAD 1:
OSNOVA INDIVIDUÁLNÍHO ROZHOVORU S OSOBAMI BEZ DOMOVA

TÉMA	PŘÍKLADY OTÁZEK
1. Úvod	
Představení	<i>Představení výzkumníka, výzkumu, informovaný souhlas. Mohl/a byste mi krátce říct něco o sobě?</i>
Atributy respondenta	<i>Věk, vzdělání, rodinný stav, místo narození, místo bydliště v různých fázích života.</i>
Zahřívací otázka	<i>Zkuste mi popsat co nejpodrobněji váš typický den.</i>
2. Bydlení a domov	
Domov	<i>Považujete se za člověka, který je „bez domova“? Co pro vás osobně znamená „domov“? Jaké jsou první asociace s tímto slovem spojené? Zkuste mi vyjmenovat první tři, které vás napadnou.</i>
Bezdomovectví	(...)
Subjektivní příčiny bezdomovectví	(...)
Ztráta bydlení	(...)
Nocování a nocležiště	(...)
3. Zdraví a sociální služby (...)	(...)
4. Rodina a sociální vazby (...)	(...)
5. Způsoby obživy (...)	(...)
6. Kriminalita, kriminalizace a viktimizace (...)	(...)
7. Závěr	<i>Napadá vás ještě něco, co by mohlo být ve vztahu k tomu, o čem jsme mluvili, důležité? Zapomněli jsme na něco podstatného? Je naopak něco, na co byste se chtěl/a zeptat vy mě? <i>Poděkovat a ukončit rozhovor.</i></i>

Toušek 2012: 66

Tranzitní otázky

- Řekla jste, že s kolegy vycházíte velmi dobře. Platí to i o šéfovi?
- Bavili jsme se o vztazích s kolegy. Teď by mě zajímalo, jak vycházíte s nadřízenými.

Sondování

- „Mohl/a byste mi o tom říci více?“
- „Proč ne?“, „Proč si to myslíte?“
- „Zmínil jste, že raději pracujete s tvořivými žáky, co to pro vás znamená, tvořivý žák“?
- „Můžete to rozvést?“, „Tomu nerozumím, co jste tím chtěl říct?“ „Rozuměl jsem tedy správně, že...?“
- „Říkal jste, že jste přišel o zaměstnání, co bylo dál?“
- „Lidé v podobné situaci jako vy zažijí ledacos, například se ocitnou ve vězení, máte tu zkušenost?“
- „To co jste řekl je zajímavé, ale většina lidí by s tím nesouhlasila, nemyslíte?“, či „To je pravda, tak by to asi mělo být, ale skutečnost je jiná, ne?“ (konfrontace)

Hlubkový rozhovor – formulace otázek

Co vás napadne, když se dozvíte o novém kurzu/školení? Proč se kurzů/školení účastníte a proč účast na nich odmítáte?

X

Jak se dozvídáte o novém školení?

Hlubkový rozhovor – formulace otázek

Nemyslíte si, že

X

Co si myslíte o.....?

Hlubkový rozhovor – formulace otázek

„Proč jste se na tom večírku opil?“

X

„Můžete mi říct něco o tom, jak se na tom večírku pilo?“

„Pamatujete si, kdy jste se rozhodl dát si další pití?“

Diskuse nad volbou otázek pro hloubkový rozhovor: projekt „Zjišťování důvodů pro volbu soukromého předškolního vzdělávání v České republice“

Rozhodli jste se pro umístění vašeho dítěte do soukromé mateřské školy na základě vlastního výběru a přesvědčení?

Nebo na doporučení někoho známého?

Volili jste školku především podle místa bydliště a dopravní dostupnosti?

Pokud máte více dětí, navštěvovaly všechny stejnou mateřskou školu?

Proč ano/ne?

Byl pro vás program mateřské školy prioritní při její volbě?

Je pro vás důležitá spolupráce rodičů a pedagogů?

Proč ano/ne?

Je pro vaši mateřskou školu spolupráce s vámi jako rodiči důležitá? Jak často se zúčastňujete akcí pořádaných školou?

Myslíte si, že menší počet dětí v soukromém předškolním zařízení zaručuje individuálnější přístup?

Jste ochotni zaplatit vyšší školné soukromé mateřské škole, protože si myslíte, že poskytuje kvalitnější vzdělání?

Odráží se nedostatek peněz ve státním školství na kvalitě výuky?

Jak dlouho vaše dítě navštěvuje předškolní zařízení?

Je pro vás rozhodující program školky nebo konkrétní pedagog?

Průběh rozhovoru – praktické příklady

1. Jak je důležité se zeptat

R: Co si o ní myslím? No, že asi nic nedokážou, ale podporuju je, protože taky se mi nelíbí, co tahle vláda tady na tu naši vrstvu chystá, protože je to hrozný, je to neúnosný, už si myslím.

T: Naši vrstvu? Co myslíte tím...

R: ...vás, mě, třicátníci, čtyřicátníci.

(Nedbálková 2013: 92)

Průběh rozhovoru – praktické příklady

2. Jak je důležité se zeptat

Problém je v tom, že spústu pacientov tým, že takto surfuje, číta, nechá sa zmanipulovať a potom príde a komplikujú nám život, lebo chcú tamto a prečo nemáte toto a my sme čítali že toto pomáha. Pritom pravda je kdesi úplne inde....Toto nám komplikuje život, ale to je súčasťou toho, čiže to je, keď budete okopávať záhradu, tak tiež tam narazíte na kameň, ktorý tam je. zoberiete vyhodíte a kopete ďalej....To je úplne normálne.

Výzkumnice: Ještě něco jiného co třeba Vám znepříjemňuje práci, nebo s čím se potýkate?

Průběh rozhovoru – praktické příklady

3. A hlavně nepředjímat

L.: Ale to máte 50ti procentní riziko že to otěhotníte a jedná se o dost vážný nemoci. Jsou tady nemoci, o kterých se mnohdy, a to bych zase v té vaší práci, kdyby se to dostalo někam na veřejnost, bylo by hrozně důležitý, že je tady různý takovýty nemoci motýlých křídel, a tadyty podobný co slyšíte v televizi, to jsou přesně monogenní nemoci, které by mohli být-

Výzkumnice: Odhaleny.

L.: Ano, a další děti by se s ní nemusely narodit.

Focus group

- Kromě dat z přímých výpovědí účastníků dokáže využít i komunikaci mezi nimi – skupinovou interakci a dynamiku
- Přesvědčení, že skupinové procesy pomáhají lidem objevovat a ujasňovat si své pohledy na věc takovým způsobem, který by byl jen těžko dosažitelný v rámci sběru dat prostřednictvím individuálních rozhovorů.
- Pomáhá výzkumníkovi využít mnoho různých forem komunikace, které lidé užívají v každodenní interakci, jako jsou vtipy, anekdoty, hádky, provokování – je to důležité, protože lidské vědění a postoje nejsou jednoduše ukryty v racionálních odpovědích na přímé otázky.
- Uspořádání – ideální počet účastníků 6-8, moderátor, pomocný moderátor, tichý účastník (zapisuje terénní poznámky)

Kdy je vhodná focus group?

- Focus group je z hlediska výzkumného designu vhodná:
- jako samostatná metoda nebo jako doplněk jiných metod (případová studie, akční výzkum,...)
- pro získávání informací, generování hypotéz, konceptualizaci, testování jiných nástrojů sběru dat (např. dotazníku), pro interpretaci výsledků dat získaných jinými technikami

- Z hlediska typu výzkumných otázek
- má-li výzkumník má sérii otevřených otázek a chce, aby jim účastníci přikládali nějakou důležitost, a to vlastními slovy, pomocí formulování vlastních otázek a vlastních priorit
- pro zjišťování znalostí, zkušeností a postojů, jejich zdrojů a způsobů utváření a artikulace
- je-li cílem výzkumu hodnotit služby, programy, opatření, výukové nástroje atd; nebo získání informací nutných k vyvinutí nových strategií a programů
- ve výzkumu citlivých, tabuizovaných nebo kontroverzních témat, či témat, u nichž se očekává kritický postoj účastníků

- Z hlediska výzkumné populace:
- pro výzkum minorit a specifických skupin (například pracovních kolektivů), sdílejících určitý jazyk či zkušenost
- chce-li výzkumník „dát hlas“ účastníků určitého typu (nesoucím určité znevýhodnění, postižení, izolovaným atd.)
- pro účastníky, kteří mají problém se čtením nebo psaním
- pro účastníky, kteří nejsou ochotni k individuálními interview, nebo kteří mají pocit, že nemají k problému co říci

PŘÍKLAD 2:

OSNOVA ZAMĚŘOVANÉ SKUPINOVÉ DISKUSE S ŽADATELI O AZYL

1. Představení - úvod

- Představení výzkumníka a projektu.
- Požádat respondenty o představení.
- Seznámit respondenty s pravidly rozhovoru.

2. Informace o azylovém řízení

- Jaké informace o azylovém řízení jste při podání žádosti o azyl získali/y?
 - Jaká organizace/instituce vám tyto informace poskytla?
 - Ověřovali/y jste si tyto informace?
 - Kdy, v jaké fázi azylového řízení jste tyto informace získali/y?
 - Kdo vám poskytl nejužitečnější informace?
 - Komu jste nejvíce důvěřovali/y? Proč jste měli/y pocit, že zrovna této organizaci nebo osobě můžete nejvíce důvěřovat?
 - Obdrželi/y jste informační brožury či letáky o azylovém řízení?
 - Pokud ano, v jakém jazyce?
 - Pokud ano, byly informace v nich srozumitelné? Jak vám byly prospěšné k tomu, abyste věděli/y, co se bude dít? Obsahovaly odpovědi na všechny vaše otázky?
- Jakým způsobem by podle vašeho názoru měly být informace o azylovém řízení být podány, zpřístupněny?

3. Informace o azylovém řízení

A. Informace o podání odvolání

(...)

B. Podání odvolání

(...)

C. Právní pomoc

(...)

D. Účast na slyšení

(...)

4. Závěr

- Máte pocit, že jsme zapomněli na něco, co by mohlo být důležité?
- Chtěli/y byste se vy sami/y na něco zeptat?
- Poděkovat a ukončit rozhovor.

Toušek 2012: 67